

OSEBNI IZOBRAŽEVALNI NAČRT

Šolsko delo v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju mora udeležencem omogočiti razvijanje kompetenc za uspešen vstop na vse bolj zahteven trg dela, za uspešno vključevanje v družbo in v nadaljnje izobraževanje. Eden pomembnejših ciljev je bolj individualiziran pouk, oblikovan v skladu s potrebami udeležencev, ki se v tako izobraževanje vključujejo. Da bi izvedeli, kakšne so njihove potrebe, jim moramo znati prisluhniti, do njih je treba imeti pozitivno stališče. Ni dovolj, da se samo pogovarjamo o udeležencih, ampak je bolje, da se z njimi pogovorimo o tem, kaj želijo v življenju početi in kako, po kateri poti in na kakšen način želijo priti do svojih ciljev. Treba jim je dati možnost, da sami razmislijo o sebi. V letih zorenja iščejo pot do samega sebe, se zanimajo za lastno življenje in svojo poklicno kariero. Odgovore si lahko v obliki ciljev zastavijo v svojem osebnem izobraževalnem načrtu (OIN).

Kaj je osebni izobraževalni načrt (OIN)?

Osebni izobraževalni načrt lahko razumemo v ožjem in širšem smislu. V ožjem gre za pripomoček, s pomočjo katerega se lahko dijaki naučijo sledenja svojim ciljem, učinkovitega reševanja problemov, sprejemanja odgovornosti za odločitve in odgovornosti za ravnanje. Šola in tudi drugi za dijake pomembni odrasli naj bi jih pri tem spodbujali in jim omogočali priložnosti ter take pogoje, s pomočjo katerih lahko dosejajo zastavljene konkretne kratkoročne ali dolgoročne cilje. Odgovornost za uspeh se od učiteljev in drugih strokovnih delavcev tako delno prenese na dijake.

Osebni izobraževalni načrt lahko v širšem pomenu razumemo kot posameznikov pripomoček za načrtovanje lastne poti za izobraževanje in tudi za načrtovanje sprememb v osebostnem razvoju. Lahko ima vlogo motivacijskega sredstva ali pripomočka za prilagajanje načrtovanja, organizacije in izpeljave izobraževalnega procesa, ali pa ga razumemo kot sredstvo za organizacijo življenja in učenja. Poudarek je na posameznikovi lastni aktivnosti pri načrtovanju in iskanju najustreznejše poti med zunanjimi okoliščinami in zahtevami izobraževalnega procesa ter povsem specifičnimi osebnimi razmerami in življenjskim slogom.

Osebni izobraževalni načrti niso strokovna novost. V naprednih šolskih sistemih so precej razširjeni. Pri nas so bili sprva odraz svetovanja strokovnih delavcev. Prejšnji izvršni predpisi (Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju, Ur. l. št. 78/2007, ter Pravilnik o prilagoditvi šolskih obveznosti dijaku v srednji šoli, Ur. l. št. 70-5/2009) so jih za določeno ciljno skupino formalizirali in opredelili kot obveznost. Spremenjeni izvršni predpisi obveznosti priprave osebnih izobraževalnih načrtov ne omenjajo več. V skladu z osrednjima načeloma decentraliziranja in avtonomnosti šol lahko to razumemo kot prenos odločanja o spodbujanju dijakov k oblikovanju osebnih izobraževalnih načrtov od države k šoli. Večja avtonomnost pa je šolam in učiteljem prinesla tudi večjo neposredno odgovornost za strokovnost, razvoj in kakovost vzgojno-izobraževalnega dela.

⁴¹ Anica Justinek, Center RS za poklicno izobraževanje, mag. Andreja Petrovič, Srednja ekonomska šola Novo mesto

Pripomočki individualizacije

V našem prostoru so trenutno aktualni štirje sorodni pripomočki, ki jim lahko rečemo tudi instrumenti ali orodja individualizacije. To so: individualizirani program (IP), osebni izobraževalni načrt (OIN), mapa učnih dosežkov (MUD) in pedagoška pogodba (PP). Vsi so namenjeni v pomoč posameznikom za lažje doseganje ciljev. Vsak posamezni pripomoček se lahko uporabi samostojno ali pa v kombinaciji z drugimi. Med seboj jih je smiselno povezati in vsebino prilagoditi tako, da se ne podvajajo.

Najprej si pogledajmo dve vrsti pripomočkov načrtovanja individualizacije:

- Individualizirani program (IP): po odločbi komisije po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami je njegova priprava obvezna odgovornost strokovnih delavcev za vse dijake s posebnimi potrebami.
- Osebni izobraževalni načrt (OIN) ni zakonsko opredeljen pripomoček.

Pripomočki individualizacije se lahko med seboj tudi povezujejo in podkrepijo:

- Pri mapi učnih dosežkov (MUD) posameznik sam vodi dokumentacijo MUD, jo sproti dopolnjuje z dokazili in rezultati dosežkov, ki lahko hkrati dokazujejo uresničevanje IP ali OIN. Ti načrti so lahko izhodišče za vodenje mape učnih dosežkov (MUD) in so njihov sestavni del.
- Pedagoška pogodba (PP) je zakonsko določen dokument, s katerim se šola in dijak ob zapisanih pravicah in dolžnostih obeh s podpisom obvezujeta izpolniti dogovorjene obveznosti. Sklenitev pedagoške pogodbe je nujna le, kadar so prilagoditve vzgojno-izobraževalnega dela takšne, da presegajo določila podzakonskih aktov. Je torej specifičen dokument, ki omogoča odstopanje od določil podzakonskih aktov.

Komu je namenjen osebni izobraževalni načrt (OIN)?

OIN se za zdaj oblikuje zaradi potrebe po prilagoditvah, ki temeljijo na posameznikovih značilnostih, posebnostih in potrebah, medtem ko bi lahko lasten OIN v prihodnosti pripravljali vsi dijaki.

Na splošno so pripomočki za individualizacijo namenjeni dijakom:

- ki ne dosegajo ciljev in so učno neuspešni,
- s primanjkljaji v znanju (vzroki: prešolanje v isti ali drugi program oziroma ko dijak prihaja iz drugega jezikovnega okolja),
- ki si izboljšujejo učni uspeh,
- s statusom (športnik, materinstvo ...),
- ki so pogojno napredovali v višji letnik,
- ki hitreje napredujejo (nadarjenim),
- ki se izobražujejo sočasno v dveh programih,
- ki izbirajo individualen program v okviru odprtega kurikula,
- ki niso bili uspešni na vmesnem preizkusu pri delodajalcu,
- s posebnimi potrebami,
- ki imajo priznana neformalno ali formalno pridobljena znanja,
- ki ponavljajo razred, a ne obiskujejo redno pouka,
- kandidatom, ki se znova vključujejo v izobraževanje, ko so ga nekoč zapustili.

Kdo skrbi za pripravo osebnega izobraževalnega načrta?

OIN je posamezniku lasten. OIN, ki si ga bo dijak prizadeval tudi uresničevati, lahko načrtuje le vsak sam v skladu s svojimi potrebami, interesi, cilji in zmožnostmi. V veliko pomoč mu bo skrbno svetovanje, pogovor in spremljanje tistega strokovnega delavca šole, ki mu dijak zaupa in s katerim gojita medsebojno spoštovanje.

Vlogo skrbnika oziroma svetovalca bo lahko uspešno opravil le primerno usposobljen in motiviran strokovni delavec. Za strokovno svetovanje in vodenje mora imeti ustrezne osebnostne lastnosti in biti za to vlogo dodatno usposobljen. Lahko je skrbnik oziroma svetovalac enemu ali več dijakom (vendar v razumnem številu). Za skrb in spremljanje napredka vsakega dijaka je treba strokovnega delavca primerno spodbuditi, zagotoviti možnosti za intervizijo in supervizijo, mu omogočiti dodatno izobraževanje ter opravljeno delo ustrezno ovrednotiti. Razumevanje OIN kot dodatno obremenitev za dijake in strokovne delavce bi vsekakor izničilo pomen in vrednost OIN.

Zaželeno je, da starši aktivno sodelujejo pri nastajanju OIN. Vsekakor pa morajo biti z njim seznanjeni. Če so dijaku v podporo v vseh fazah, od nastajanja do uresničevanja, imata dijak in njegov skrbnik pomembnega zaveznika na poti, ki vodi hitreje in učinkoviteje do cilja. Breme odgovornosti pri načrtovanju in uresničevanju pa mora vsekakor nositi dijak. Vsi drugi so mu lahko le v pomoč in podporo, ko jo bo potreboval.

Pristopi k oblikovanju osebnega izobraževalnega načrta

Strokovni delavci na začetku izobraževanja dijake in njihove starše seznanijo s pomenom OIN kot pripomočkom pri izobraževanju in doseganju ciljev. Dijakom ga predstavijo kot načrt, v katerem so lahko posamezna poglavja usmerjena v doseganje kratkoročnih (rešujejo aktualen problem) ali dolgoročnih ciljev oziroma bolj specifičnih ali splošnih ciljev:

- kratkoročni: za doseganje posameznih ciljev, kompetenc pri enem predmetu ali strokovnem modulu ali več;
- dolgoročni: za en predmet ali modul v celoti ali več, za posamezni letnik ali za ves izobraževalni program.

Svetovalci dijakom pomagajo pri odločitvah, pri oblikovanju etapnih in končnih ciljev, pri presojanju potrebnih ukrepov za doseganje ciljev, pri spremljanju in vrednotenju uresničevanja OIN. S spoštljivim, enakopravnim in odkritim odnosom dijake spodbujajo k vzpostavljanju in vzdrževanju motivacije za učenje. Pri pomoči posameznim dijakom imajo pomembno vlogo pri opredelitvi problema – kdaj, kje, kako se je problem pojavil, pomagajo pri prepoznavanju dijakovih dosedanjih pozitivnih izkušenj z reševanjem podobnega problema. Velik problem osvetlijo, definirajo in razčlenijo na več manjših in lažje obvladljivih. Premislijo skupaj z dijakom s pomočjo metode aktivnega poslušanja o različnih rešitvah in posledicah dijakovih sprejetih odločitev.

Spremljanje in končno vrednotenje uresničevanja osebnega izobraževalnega načrta

Z OIN se sproti spremlja dijakov napredek pri doseganju zastavljenih ciljev. Ugotovi se, v čem, na katerih področjih in kateri so vzroki za večjo ali manjšo uspešnost.

Če dijak napreduje tako, kot si je zamislil, se mu zvišuje motivacija, vrača se samozaupanje in izboljšuje samopodoba. Pri uresničevanju zastavljenih ciljev OIN ima lahko ta faza odločilno vlogo.

Ob spremljanju uresničevanja OIN tudi strokovni delavec razmišlja, strokovno zori, napreduje in si pridobiva izkušnje. Prav tako je dana priložnost tudi vsem drugim strokovnim delavcem, da razmislijo, kako uspešno poučevati in organizirati učenje ter kako se čim bolj približati potrebam in zmožnostim konkretnih dijakov pri izobraževanju, da bi dosegli zastavljene cilje. Pomembno je, da si strokovni delavci opredelijo kriterije in merila za presojo kakovosti in učinkovitosti svoje pomoči za spremljanje svojega prispevka in strokovnega napredka ter vodijo o delu z dijaki tudi svojo dokumentacijo.

Ob koncu izobraževanja evalvacijo OIN opravita dijak in strokovni sodelavec skupaj. Razčlenita in ovrednotita, kaj je bilo doseženo glede na zastavljene cilje. Ugotovita, kako sta bila oba zadovoljna, kje je bilo največ težav, kateri postopki so bili še posebno uspešni. Za vse pa je pomembna ugotovitev, ali so dijakove osebnostne spremembe, ki so vezane na učno motivacijo, procese učenja in dosežki, vredni vloženega dela in truda ob pripravi OIN.

Rezultati izvedenih OIN so lahko podlaga za samoevalvacijo šole, vendar se mora zagotoviti tajnost in varstvo osebnih podatkov.

Predlog vsebine osebnega izobraževalnega načrta

Ker je avtor svojega osebnega izobraževalnega načrta dijak, bi predpisovanje vsebin, ki naj jih vključuje vsak OIN, imelo kontraproduktivni učinek. Kot pomoč strokovnim delavcem pa spodaj navajamo nabor možnih vsebin, ki jih dijaku ponudimo in svetujemo na osnovi pogovora o njegovih željah, pogledih in potrebah.

- Predstavitvena stran: navede vodilo – pogled nase, ko bo cilj dosegel.
- Stran premišljevanja in pričakovanj o razlogih za izobraževanje po programu, kakšne prednosti prinaša izobraževanje kratkoročno in dolgoročno zanj in za druge. Katere skrbi ga navdajajo, kaj bi ga lahko oviralo oziroma motilo na njegovi poti in kdo bi mu lahko pomagal pri doseganju ciljev.
- Vizija oziroma prikaz želja in idej o tem, kako naj bi potekalo njegovo izobraževanje.
- Pregled že doseženih kompetenc, učnih dosežkov, znanja, spretnosti, izkušenj, interesov.
- Akcijski načrt sprememb v preglednici o tem, kaj si želi, kaj bi moral storiti: določi si zaporedje in roke za uresničevanje ciljev. Konkretizira torej, kaj bo storil za doseg cilja in kdaj.
- V OIN, ki je zastavljen dolgoročno (je tudi nemalokrat v obsegu študijske mape), mora imeti razdelan program (modula ali predmeta ali strokovnega vsebinskega sklopa) na kompetence (minimalne standarde znanj oziroma učne izide), ki jih mora usvojiti v predvidenem (določenem) časovnem obdobju.
- Urnik vseh aktivnosti, vključen čas za konzultacije, čas ocenjevanja – iz načrta ocenjevanja znanja (NOZ), čas oziroma termini drugih obveznosti (seminarske naloge, projektno delo, praktični izdelek ...) in predviden čas za pripravo na vse obveznosti.
- Spremljanje napredovanja: datum spremljanja, ocena in samoocena doseganja določenih ciljev, vzroki za zaostanek, nepredvideno doseženi cilji, znanja, spretnosti. Pregleda se, kaj se je naučil, česa ni načrtoval in ali je treba načrt spremeniti, popraviti, dopolniti.
- Evalvacija OIN skupaj s strokovnim sodelavcem: kako so bili zastavljeni cilji uresničeni, kako sta bila oba zadovoljna, kje je bilo največ težav, kateri postopki so bili še posebno uspešni, ali so dijakove spremembe (samopodoba, samozavest, motivacija, metakognicija) in dosežki vredni vloženega dela in truda ob pripravi OIN.

Osebni izobraževalni načrt je lasten, oseben, ni ga mogoče prepisovati od drugod. Lahko pa se po iztočnicah, ki so navedene kot vsebinske predloge, pripravi tako, da bo dijaku in njegovemu skrbniku oziroma svetovalcu v pomoč. Dijaku je treba zaupati in mu naložiti odgovornost, da za svoj OIN skrbi sam, ga vodi in shranjuje, kopijo temeljnih elementov OIN pa ima tudi strokovni sodelavec kot njegov skrbnik.

Ob zaključku se nam pojavlja vprašanje smiselnosti obstoja toliko različnih instrumentov za načrtovanje individualizacije. Do katere mere in katere instrumente je sploh smiselno zakonsko predpisovati. V kolikšni meri bi bili različni načini individualizacije z uporabo učinkovitih strategij poučevanja in preverjanja znanja v pedagoškem procesu v večjo pomoč dijaku in učiteljem. Odgovore na zgornja vprašanja bo v prihodnje pokazala praksa in nadaljnja strokovna razprava.

Vloga strokovnih delavcev pri uresničevanju osebnega izobraževalnega načrta v praksi

Dijakom na šoli pomagamo pripravljati OIN v različnih primerih:

- kadar so zaradi slabih učnih navad učno neuspešni
- imajo zdravstvene ali druge probleme
- ko se prepišejo z enega na drug izobraževalni program
- ko pogosto izostajajo od pouka.

Pomagamo ga pripravljati tudi za nadarjene dijake in dijake športnike ter za dijake s posebnimi potrebami. Z vsakim dijakom ga pripravljamo individualno, na podlagi »diagnostičnega« razgovora, pri katerem po potrebi sodelujejo strokovni delavci šole, starši, svetovalna služba in/ali zunanji strokovnjaki.

V lanskem letu smo pomagali pri pripravi:

- 32 OIN za nadarjene dijake
- 24 za dijake s posebnimi potrebami
- 10 za dijake s slabim učnim uspehom
- 5 za dijake, ki so se prepisali v drug izobraževalni program
- 17 za dijake športnike
- 3 za dijake, ki so imeli zdravstvene in druge probleme

Pri pripravi OIN so z dijaki v vseh primerih sodelovali in jih usmerjali razredniki ter šolski svetovalni delavki. Pri dijakih z zdravstvenimi težavami in dijakih s posebnimi potrebami ter ob prepisu so sodelovali tudi starši. Celoten učiteljski zbor je sodeloval pri pripravi OIN za dijake s posebnimi potrebami, saj so ti bolj kompleksni, v njih so natančneje opisane prilagoditve, ki izhajajo iz motenj posameznega dijaka. Prilagoditve so lahko tudi pri obsegu in vsebini. Imenujemo jih individualizirani programi (IP). V nekaterih primerih pa smo sodelovali tudi s strokovnjaki iz zunanjih ustanov.

Z dijaki smo OIN pripravljali, preden je stopil v veljavo Pravilnik o ocenjevanju znanja, v katerem je bilo področje OIN pravno regulirano. Čeprav jih v novem pravilniku ni več, jih na šolah še vedno pripravljamo, ker je pomemben pripomoček, ki dijaku pomaga pri doseganju uspeha.

Starše in dijake z možnostjo osebnih izobraževalnih načrtov seznanimo že ob vstopu v šolo.

Pobudo za pripravo OIN da običajno učitelj ali razrednik, pogosto tudi svetovalna služba in starši, najredkeje dijaki sami. Vloga strokovnih delavcev je zato zelo pomembna, saj moramo dijake ustrezno motivirati, da bodo v procesu priprave prevzeli aktivno vlogo.

Osrednji del priprave OIN predstavlja učenje dijakov, kako naj si postavljajo cilje in načrtujejo pot za doseganje le-teh. Pri razgovoru dijake usmerjamo, kako naj si postavijo cilje – sama uporabljam metodo postavljanja ciljev *SMART*. Razložim jim, kakšen je »pameten« cilj, kako ga ustrezno oblikujejo, pomagam jim pri načrtovanju poti za doseg cilja in jim predstavim kriterije za evalviranje doseganja ciljev.

Posebej smo pozorni, da si postavijo realne cilje, ki so jih v dani situaciji (glede na vrsto težav) zmožni doseči. Večina dijakov, ki pri postavljanju t. i. *cilja SMART* aktivno sodeluje, ga običajno tudi doseže. Z dijaki, ki so pri doseganju ciljev neuspešni, se pogovarjamo o novi poti za doseganje ciljev ali pa jim pomagamo pri postavljanju nadomestnih ciljih (npr. prepis v manj zahteven program ...).

Velikokrat dijakom pomagamo definirati problem in ga razčleniti. Najpogosteje se pri učnem neuspehu ali odklonskem vedenju odkrijejo težje socialne razmere dijaka, ki ga vodijo v manj primerne oblike vedenja. Pogosto že pogovor pomaga preusmeriti pozornost v bolj konstruktivno vedenje. Pri zapletenejših situacijah pa pri oblikovanju OIN sodelujejo tudi zunanji strokovnjaki.

Strokovni delavci smo dijakom svetovalci, pomagam jim pri oblikovanju in načrtovanju, a OIN je na koncu dijakov izdelek. V svetovalnem procesu pazimo, da pustimo dijaku dovolj svobode za oblikovanje OIN, saj bi ga sicer utegnil čutiti kot vsiljenega in mu ne bi sledil. Edina izjema so dijaki s posebnimi potrebami – tu je dijakova aktivnost pogosto manjša kot pri drugih oblikah OIN. Pri oblikovanju OIN so najbolj aktivni nadarjeni dijaki in dijaki športniki.

Velik pomen pri dijakovi aktivnosti ima odnos strokovnega delavca, ki z dijakom sodeluje. Najpomembneje je, da dijaka poslušamo, mu damo občutek, da ga razumemo, ga ne obsojamo, moramo ga bodriti in spodbujati, da bo cilje dosegel. Kadar med strokovnimi delavci in dijaki nastane zaupanje in kadar so odgovornosti posameznih udeležencev jasno razmejene, je uspešnost OIN večja.

Glavni kriterij kakovosti našega dela je vzpostavljen odnos z dijakom. Uspeha ne merimo le s šolskim uspehom, pač pa je pomembno, kako dijak v procesu načrtovanja svojega učenja dozoreva, kako sprejema odgovornost za svoje vedenje in izbiranje ciljev. Včasih dobimo potrditev, da smo pravilno ravnali šele čez leta, ko nam kot že odrasli povedo, da smo jim pomagali pri sprejemanju odločitev, ki so jim pomagale pri načrtovanju njihovega življenja.

Primer izkušnje:

Predstavila bom primer dijakinje, s katero smo pripravili OIN, ker je bila na starševskem dopustu. Pri pripravi je poleg dijakinje sodeloval tudi njen oče, oddelčni učiteljski zbor in svetovalna delavka. V OIN smo določili, da ne bo obiskovala pouka, zato bo imela pravico do individualnega preverjanja in ocenjevanja znanja v dogovoru s profesorji. Določili smo tudi, da bo letnik zaradi obvezne prakse opravljala leto in pol.

Dogovorili smo se, da se bo za datume preverjanja znanja posameznih predmetov in obseg ter vsebino ocenjevanja s profesorji sama dogovarjala. Odločila se je, da bo najprej opravila splošno izobraževalne predmete. Začela je s predmeti, ki so ji bili zanimivejši. Ob doseganju odličnih ocen je njena motivacija in pripravljenost za učenje še naraščala. Ocenjevanje bi bilo lahko potekalo po delih, a se je odločila, da se bo vsak predmet naučila v celoti. Lažje ji je bilo, da se je v celoti posvetila najprej enem predmetu in nato naslednjemu. V povprečju je pridobila ocene pri dveh do treh predmetih na mesec.

Pri učenju je imela podporo družine, saj so medtem ko se je učila, varovali otroka. V času govorilnih ur je prihajala na konzultacije k profesorjem. V veliko pomoč ji je bila tudi spletna učilnica, kjer so ji učitelji nalagali učna gradiva in seveda elektronska pošta, ki je olajšala komunikacijo med šolo in dijakinjo.

Ocenjevanje je bilo prilagojeno le po obliki, ne pa po obsegu. Sama se je lahko odločila, ali bo ocenjena ustno ali pisno. Z minimalno pomočjo profesorjev in sošolcev je uspešno predelala snov in pokazala boljše znanje kot njeni sošolci. Strokovni delavci smo jo usmerjali le na začetku, sicer pa je bila samostojna.

Uresničevanje OIN je v prvi vrsti preverjala in spremljala sama dijakinja, njeno napredovanje pa so spremljali tudi starši in razrednik. Načrta se je držala v celoti, od njega je odstopila le enkrat, in sicer zaradi bolezni otroka.

Dijakinja je OIN v celoti uresničila. Povedala nam je, da brez razumevanja učiteljev in drugih strokovnih delavcev ter podpore družine izobraževalnega programa ne bi zmogla uspešno zaključiti. To je ena najuspešnejših zgodb, zaradi katere smo na šoli prepričani v to, da moramo pri oblikovanju OIN sodelovati in dijakom pri doseganju njihovih ciljev tudi pomagati.

Literatura

- Justinek, A., idr. (2010). *Osebni izobraževalni načrt*. <http://www.izviriznanja.si>
- Klarič, T. idr. (2010). *Poročilo o spremljanju individualnega – osebnega izobraževalnega načrta*: Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Pravilnik o ocenjevanju znanja v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja*. (2005). Ur. l. RS, št. 103/2005.
- Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju*. (2007). Ur. l. št. 78/2007.
- Pravilnik o prilagoditvi šolskih obveznosti dijaku v srednji šoli*. (2009). Ur. l. št. 70-5/2009.
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju*. (2006). Ur. l. št. 79-7/2006.
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami*. (2007). Ur. l. RS št. 03/2007.
- Zupanc, B. (ur.). (2006). *Ocenjevanje v novih programih srednjega poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Žalec, N. idr. (2004): *Osebni izobraževalni načrt*, Ljubljana, Andragoški center Slovenije.